

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการสรุปและอภิปรายผลการวิจัย จะกล่าวถึง วัตถุประสงค์ สมมติฐาน วิธีดำเนินการวิจัย และผลการวิจัยของการศึกษารั้งนี้ พร้อมทั้งอภิปรายผลตามแนววัตถุประสงค์ และสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเปรียบเทียบกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อเสนอแนะ แนวทางการวิจัยในอนาคต และข้อจำกัดในการวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศในห้องสมุดสาขาการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 9 แห่ง รวมทั้งศึกษาว่าปัจจัยต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ ปริมาณทรัพยากรห้องสมุด วิธีการจัดหาหนังสือ ปิพิมพ์ สำนักพิมพ์ และสาขาวิชาของหนังสือ จะมีอิทธิพลต่อปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศในระหว่างห้องสมุดเหล่านี้อย่างไร

ในการวิจัยได้มีการกำหนดสมมติฐานที่ต้องการทดสอบไว้ดังนี้ คือ

1. ความซ้ำซ้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศระหว่างห้องสมุดจะมีปริมาณระหว่าง 30-50 เปอร์เซ็นต์
2. ปัจจัยต่าง ๆ คือ ปริมาณทรัพยากรห้องสมุด วิธีการจัดหาหนังสือ ปิพิมพ์ และสำนักพิมพ์ของหนังสือ จะมีผลทำให้ปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศแตกต่างกัน
3. ห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศมากจะมีปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศสูงกว่าห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศน้อยกว่า
4. หนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดหาโดยการซื้อด้วยเงินงบประมาณจะมีปริมาณความซ้ำซ้อนสูงกว่าหนังสือที่จัดหาโดยการได้รับบริจาค

5. หนังสือภาษาต่างประเทศที่มีปีพิมพ์ก่อนปี ค.ศ. 1980 จะมีปริมาณความซ้ำซ้อนสูงกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศที่มีปีพิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นไป

6. หนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ทางการค้าจะมีปริมาณความซ้ำซ้อนสูงกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ที่เป็นสถาบันวิชาการและหน่วยราชการ

ตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้องของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ปริมาณทรัพยากรห้องสมุด วิธีการจัดหาหนังสือ ปีพิมพ์ และสำนักพิมพ์ของหนังสือ และตัวแปรตาม คือ ปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศ

ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สำเนาบัตรแจ้งหมู่หนังสือภาษาต่างประเทศ จำนวน 3,579 ชื่อเรื่อง ซึ่งเลือกสุ่มจากบัตรแจ้งหมู่หนังสือของห้องสมุดที่ศึกษาทั้ง 9 แห่ง โดยจำกัดขอบเขตเฉพาะหนังสือที่มีปีพิมพ์ระหว่างปี ค.ศ. 1970-1984 เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความซ้ำซ้อนของหนังสือ ทั้งความซ้ำซ้อนแบบที่มีข้อมูลบรรณานุกรมตรงกันทุกประการ และความซ้ำซ้อนแบบที่มีข้อมูลบรรณานุกรมตรงกันโดยประมาณ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางสังคมศาสตร์ (SPSS) เพื่อประมวลผลการร้อยละของปริมาณความซ้ำซ้อน รวมทั้งหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา ได้แก่ ปริมาณทรัพยากรห้องสมุด วิธีการจัดหา ปีพิมพ์ และสำนักพิมพ์ กับความซ้ำซ้อนของหนังสือ โดยใช้ค่าไคสแควร์

ผลของการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือ

1.1 จำนวนที่ซ้ำซ้อนจากกลุ่มตัวอย่างของห้องสมุดแต่ละแห่ง

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3,579 ชื่อเรื่อง ที่ศึกษาเมื่อจำแนกเป็นกลุ่มตัวอย่างของแต่ละห้องสมุด พบว่าจำนวนชื่อเรื่องที่ซ้ำซ้อนของห้องสมุดแต่ละแห่งมีแตกต่างกันไป ตั้งแต่ร้อยละ 20.6-62.4 โดยกลุ่มตัวอย่างของห้องสมุดที่ซ้ำซ้อนกับหนังสือของห้องสมุดอื่น ๆ อีก 8 แห่ง มากที่สุด คือกลุ่มตัวอย่างจากห้องสมุดคณะเวชศาสตร์เขตร้อน (ร้อยละ 64.2) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างจากห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์รามคำแหง (ร้อยละ 51.3) และกลุ่มตัวอย่าง

ของห้องสมุดที่ซ้ำซ้อนกับหนังสือของห้องสมุดอื่น ๆ น้อยที่สุด คือ กลุ่มตัวอย่างจากห้องสมุดคณะ
วิทยาศาสตร์ (ร้อยละ 20.6)

จากที่กล่าวมาเมื่อพิจารณาในทางกลับกันทำให้เห็นได้ว่าห้องสมุดแต่ละ
แห่งจะมีจำนวนหนังสือที่มีเฉพาะในห้องสมุดนั้นโดยไม่ซ้ำซ้อนกับห้องสมุดแห่งใดเลยแตกต่างกันไป
ระหว่างร้อยละ 37.6-79.4 สำหรับห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ซึ่งมีหนังสือไม่ซ้ำซ้อนกับห้องสมุด
ใดเลยสูงถึงร้อยละ 79.4 อาจจะเป็นเนื่องมาจากการที่เป็นห้องสมุดในสาขาวิทยาศาสตร์ จึงมี
หนังสือในสาขาวิชานี้เป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ห้องสมุดอื่น ๆ ที่เหลือจะมีหนังสือในสาขาการแพทย์
และวิทยาศาสตร์สุขภาพเป็นสำคัญ (ข้อมูลในตารางที่ 24) จึงทำให้หนังสือจากห้องสมุดคณะ
วิทยาศาสตร์มีซ้ำซ้อนกับหนังสือในห้องสมุดอื่น ๆ อีก 8 แห่ง ในปริมาณที่ต่ำมาก

1.2 ปริมาณความซ้ำซ้อนในกลุ่มห้องสมุด

สำหรับการศึกษาปริมาณความซ้ำซ้อนในกลุ่มห้องสมุด ซึ่งหมายถึงจำนวน
ความซ้ำซ้อนที่พบในห้องสมุด 1-8 แห่ง จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 3,579 ชื่อเรื่อง พบว่าไม่ว่า
จะพิจารณาจากความซ้ำซ้อนแบบใด ปริมาณความซ้ำซ้อนที่พบในห้องสมุด 1-3 แห่ง จะมีเป็น
จำนวนมากที่สุด (ระหว่างร้อยละ 14.6-34.7) ในขณะที่หนังสือซึ่งซ้ำซ้อนในห้องสมุดตั้งแต่ 4-6
แห่ง จะมีเป็นจำนวนน้อย (ระหว่างร้อยละ 0.7-1.1) และหนังสือที่ซ้ำซ้อนในห้องสมุดตั้งแต่ 7
แห่งขึ้นไป มีจำนวนน้อยมาก (ระหว่างร้อยละ 0-0.1) ผลการวิจัยในลักษณะนี้พบว่าสอดคล้องกับ
งานวิจัยในต่างประเทศ (Dinglecliff and Davis 1979: 79; Moore, Miller and
Tolliver 1982: 17; Shaw 1985: 280) ซึ่งพบว่าโดยทั่วไปแล้วหนังสือส่วนใหญ่จะมี
ซ้ำซ้อนกันในช่วงห้องสมุดเพียงน้อยแห่งเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปปริมาณความซ้ำซ้อนในช่วงห้องสมุดทั้ง 9 แห่ง จะอยู่ใน
ระหว่างร้อยละ 0.0-34.7 ซึ่งนับว่าอยู่ในปริมาณที่ต่ำกว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าจะมีปริมาณความ
ซ้ำซ้อนในกลุ่มห้องสมุดทั้ง 9 แห่ง ในช่วงร้อยละ 30-50 นอกจากนี้จากจำนวนหนังสือที่
ซ้ำซ้อนทั้งหมด หนังสือจำนวนเกินครึ่งคือประมาณร้อยละ 60 เป็นหนังสือที่ซ้ำซ้อนในห้องสมุดเพียง
1 แห่งเท่านั้น การที่ปริมาณความซ้ำซ้อนต่ำกว่าที่คาดหมายไว้นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ
Broadbent (1984: 140) ซึ่งได้ศึกษาความซ้ำซ้อนในห้องสมุดที่เป็นสมาชิกความร่วมมือ
ในกลุ่ม Tri-State College Library จำนวน 8 แห่ง และพบได้ถึงแมสตาบ์ทั้ง 8 แห่ง

ที่ศึกษา จะมีหลักสูตรการศึกษาคล้ายคลึงกันคือ เน้นในสาขาวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ แต่ปริมาณความซ้ำซ้อนที่พบกลับมีน้อยมาก

สาเหตุที่ปริมาณความซ้ำซ้อนในการวิจัยครั้งนี้อยู่ในระดับต่ำกว่าที่คาดหมายไว้นั้น อาจจะเป็นเนื่องมาจากการที่ห้องสมุดแต่ละแห่งจะเป็นห้องสมุดในกลุ่มสาขาวิชาเดียวกันก็ตาม แต่ห้องสมุดเหล่านี้จะเน้นในสาขาวิชาเฉพาะด้านแตกต่างกันไป เช่น ทางด้านแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เกษศาสตร์ หรือสาธารณสุขศาสตร์ เป็นต้น ฉะนั้นหนังสือส่วนใหญ่ของห้องสมุดเหล่านี้จึงเป็นหนังสือในสาขาวิชาเฉพาะของห้องสมุดนั้น ๆ เป็นสำคัญ และเมื่อพิจารณาหนังสือที่มีซ้ำซ้อนกันในห้องสมุดจำนวนมากคือตั้งแต่ 7 แห่งขึ้นไป ซึ่งมีจำนวน 4 ชื่อเรื่อง พบว่าเกือบทั้งหมดเป็นหนังสือในหมวดวิทยาศาสตร์การแพทย์พรีคลินิก (Preclinical Science) ซึ่งถือเป็นหนังสือหมวดพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการศึกษาในสาขาการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพทุกหลักสูตร

อย่างไรก็ตามแม้ว่าปริมาณและขอบเขตความซ้ำซ้อนของหนังสือจะอยู่ในระดับต่ำก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาปริมาณความซ้ำซ้อนในแต่ละแบบจะเห็นได้ว่า จำนวนหนังสือที่ซ้ำซ้อนกันทุกประการจะมีมากกว่าหนังสือที่ซ้ำซ้อนกันโดยมีครั้งที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ และปีพิมพ์ต่างกัน (ข้อมูลในตารางที่ 2 และ 3) ลักษณะเช่นนี้ น่าจะมีผลมาจากการที่กลุ่มห้องสมุดที่ศึกษานั้นเป็นห้องสมุดในกลุ่มสาขาวิชาใกล้เคียงกันประการหนึ่ง และระบบการบริหารของห้องสมุดในมหาวิทยาลัยมีลักษณะการบริหารงานแบบกระจายอำนาจมาจนประการหนึ่ง จึงทำให้ห้องสมุดแต่ละแห่งมีอิสระในการจัดหาหนังสือตามความต้องการของผู้ใช้ได้โดยสะดวก ฉะนั้นโอกาสที่ห้องสมุดจะจัดหาหนังสือชื่อเดียวกัน ซึ่งมีครั้งที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ และปีพิมพ์เดียวกัน จึงย่อมจะมีมาก

1.3 ปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือเมื่อเปรียบเทียบห้องสมุดแต่ละคู่

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณความซ้ำซ้อนของห้องสมุดแต่ละคู่ พบว่าไม่ว่าจะพิจารณาค่าซ้ำซ้อนแบบใด ห้องสมุดทุกแห่งจะมีหนังสือซ้ำซ้อนกับห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลมากที่สุด (ระหว่างร้อยละ 4.6-45.1) รองลงมาห้องสมุดสวนใหญ่ (5-6 แห่ง) มีหนังสือซ้ำซ้อนกับห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์มากเป็นอันดับสอง (ระหว่างร้อยละ 4.9-25.4) ส่วนห้องสมุดอื่นใดแก่ ห้องสมุดคณะพยาบาลศาสตร์ และห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์รามคำแหง มีหนังสือซ้ำซ้อนระหว่างกันมากเป็นอันดับสองเช่นกัน (ระหว่างร้อยละ 7.1-13.3 และ 4.7-10.7 ตามลำดับ) ในอันดับ

ค่าสุดนั้น จะเห็นได้ว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ (6-7 แห่ง) จะมีหนังสือซ้ำซ้อนกับห้องสมุดคณะเทคนิค การแพทย์น้อยที่สุดหรือไม่มีเลย (ระหว่างร้อยละ 0-3.5) และมีห้องสมุดบางแห่งมีหนังสือซ้ำซ้อน กับห้องสมุดคณะทันตแพทยศาสตร์ และห้องสมุดคณะพยาบาลศาสตร์ น้อยที่สุด (ระหว่างร้อยละ 0.8-1.8 และ 0.6-2.2 ตามลำดับ)

การที่ห้องสมุดทุกแห่งมีหนังสือซ้ำซ้อนกับห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ศิริราชฯ มากที่สุด น่าจะเนื่องมาจากการที่ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ศิริราชฯ เป็นห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือ ภาษาต่างประเทศมากที่สุด (44,687 เล่ม) ในจำนวนห้องสมุดทั้ง 9 แห่ง นอกจากนั้นจากการที่ เคยมีฐานะเป็นหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยมหิดล (อุทัย ทุติยะโพธิ 2518: 746) จึงทำให้ ห้องสมุดมีการสะสมหนังสือในสาขาวิชาการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพทุกหมวด รวมทั้งสาขา วิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง สำหรับในอันดับรองลงมาการที่ห้องสมุดส่วนใหญ่มีหนังสือ ซ้ำซ้อนกับห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์มากเป็นอันดับสองก็เช่นกัน น่าจะเนื่องมาจากการที่ห้องสมุด คณะวิทยาศาสตร์มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศมากเป็นอันดับสอง (จำนวน 28,000 เล่ม) ในจำนวนห้องสมุดทั้ง 9 แห่ง และมีหนังสือในสาขาวิชาต่าง ๆ ค่อนข้างกว้างขวาง เนื่องจาก เป็นคณะที่ให้การศึกษาวิชาพื้นฐานแก่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 ในหลักสูตรต่าง ๆ ก่อนที่จะเข้า ศึกษาชั้นสูงตามสาขาวิชาที่เลือกไว้ ส่วนห้องสมุดอื่นได้แก่ ห้องสมุดคณะพยาบาลศาสตร์ และ ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ รามาฯ ซึ่งมีหนังสือซ้ำซ้อนระหว่างกันเป็นอันดับสองเช่นกันนั้น เนื่อง มาจากในคณะแพทยศาสตร์ รามาฯ มีภาควิชาการพยาบาลด้วย จึงมีผลทำให้ห้องสมุดทั้ง 2 แห่ง จำเป็นต้องมีการจัดหาหนังสือในหมวดการพยาบาลใกล้เคียงกัน ในอันดับค่าสุดนั้น การที่ห้องสมุด ส่วนใหญ่มีหนังสือซ้ำซ้อนกับห้องสมุดคณะเทคนิคการแพทย์น้อยที่สุด และมีห้องสมุดบางแห่งมีหนังสือ ซ้ำซ้อนกับห้องสมุดคณะพยาบาลศาสตร์และคณะทันตแพทยศาสตร์น้อยที่สุดนั้น อาจจะเป็นเนื่องมาจาก การที่ห้องสมุดทั้ง 3 แห่งนี้เป็นห้องสมุดเฉพาะด้านและมีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศน้อยกว่า ห้องสมุดอื่น ๆ คือ มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศไม่เกิน 5,000 เล่ม

จากปริมาณความซ้ำซ้อนในห้องสมุดแต่ละคณะนั้น จะเห็นได้ว่าหลักสูตรการ ศึกษาของสถาบันที่ห้องสมุดสังกัด และปริมาณทรัพยากรของห้องสมุดนั้นมีส่วนสำคัญที่ทำให้ความ ซ้ำซ้อนในระหว่างห้องสมุดเหล่านี้มีปริมาณมากและน้อยแตกต่างกัน

2. อิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือ

2.1 ปริมาณทรัพยากรห้องสมุด

2.1.1 ปริมาณหนังสือภาษาต่างประเทศของห้องสมุดเจ้าของกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาถึงอิทธิพลของปริมาณทรัพยากรห้องสมุดต่อปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือนั้น ได้พิจารณาใน 2 ทาง คือ พิจารณาทั้งจากปริมาณหนังสือภาษาต่างประเทศของห้องสมุดที่เป็นเจ้าของกลุ่มตัวอย่าง และของห้องสมุดที่นำกลุ่มตัวอย่างไปตรวจสอบสำหรับในเรื่องปริมาณหนังสือภาษาต่างประเทศของห้องสมุดที่เป็นเจ้าของกลุ่มตัวอย่างนั้น เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณหนังสือภาษาต่างประเทศของห้องสมุดกับความซ้ำซ้อนของหนังสือพบว่าไม่ว่าจะพิจารณาจากความซ้ำซ้อนแบบใด ปริมาณหนังสือภาษาต่างประเทศของห้องสมุดเจ้าของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับความซ้ำซ้อนของหนังสือที่พบในห้องสมุด ($P > .05$) เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นหนังสือของห้องสมุดที่มีปริมาณหนังสือภาษาต่างประเทศไม่เกิน 5,000 เล่ม ระหว่าง 5,001-10,000 เล่ม ระหว่าง 10,001-15,000 เล่ม และตั้งแต่ 15,001 เล่มขึ้นไป จะมีลักษณะความซ้ำซ้อนคล้ายคลึงกัน คือ มีหนังสือซ้ำซ้อนในห้องสมุด 1-3 แห่ง เป็นจำนวนมาก (ระหว่างร้อยละ 90.9-97.9) มีหนังสือซ้ำซ้อนในห้องสมุด 4-6 แห่ง เป็นจำนวนน้อย (ระหว่างร้อยละ 2.1-8.5) และแทบไม่มีหรือมีน้อยมากที่ซ้ำซ้อนในห้องสมุด 7 แห่งขึ้นไป (ระหว่างร้อยละ 0-0.7)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนหนังสือที่ซ้ำซ้อนในห้องสมุดหลายแห่ง คือตั้งแต่ 4 แห่งขึ้นไป พบว่าโดยทั่วไปถ้าพิจารณาเฉพาะหนังสือที่ซ้ำซ้อนกันทุกประการ และหนังสือที่ซ้ำซ้อนทั้งหมดโดยไม่คำนึงว่าจะซ้ำซ้อนแบบใด หนังสือของห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศไม่เกิน 10,000 เล่ม จะมีซ้ำซ้อนในห้องสมุดหลายแห่ง (ระหว่างร้อยละ 4.8-5.0 และ 9.1 ตามลำดับ) ก่อนข้างมากกว่าหนังสือของห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศตั้งแต่ 10,001 เล่มขึ้นไป (ระหว่างร้อยละ 2.1-2.6 และ 5.6-7.4 ตามลำดับ) ซึ่งนับว่าแย้งกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศมากจะมีปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศสูงกว่าห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศน้อยกว่า ผลการวิจัยเช่นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Shaw (1985: 282) ซึ่งศึกษาความซ้ำซ้อนของหนังสือระหว่างห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดสถาบันวิชาการ (Academic Library) ในรัฐอินเดียนา และ

พบว่า ปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือจะลดลงเมื่อหนังสือที่นำไปตรวจสอบเป็นหนังสือซึ่งสุ่มจากห้องสมุดที่มีปริมาณหนังสือมากขึ้น ลักษณะความซ้ำซ้อนเช่นนี้อาจจะอธิบายได้ว่า เนื่องจากห้องสมุดขนาดใหญ่หรือห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือมากมักจะมีหนังสือในสาขาวิชาต่าง ๆ กว้างขวางกว่า ฉะนั้นเมื่อนำหนังสือของห้องสมุดขนาดใหญ่ไปหาในห้องสมุดขนาดเล็ก ซึ่งมีหนังสือจำนวนน้อยกว่า และส่วนใหญ่จะเน้นในสาขาวิชาเฉพาะด้าน โอกาสที่จะพบหนังสือซ้ำซ้อนจึงมีน้อย ในทางกลับกัน เมื่อนำหนังสือของห้องสมุดขนาดเล็กไปหาในห้องสมุดขนาดใหญ่ ซึ่งมีหนังสือจำนวนมากในสาขาวิชาต่าง ๆ กว้างขวางกว่า จึงมีโอกาที่จะพบหนังสือซ้ำซ้อนได้มาก

2.1.2 ปริมาณหนังสือภาษาต่างประเทศของห้องสมุดที่นำกลุ่มตัวอย่างไปตรวจสอบ

ในการศึกษาว่าปริมาณหนังสือภาษาต่างประเทศของห้องสมุดที่นำกลุ่มตัวอย่างไปตรวจสอบมีความสัมพันธ์กับความซ้ำซ้อนของหนังสืออย่างไรนั้น ได้พิจารณาจากค่าร้อยละของหนังสือที่ซ้ำซ้อนเมื่อนำกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3,579 ชื่อเรื่อง ไปตรวจสอบในห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศต่าง ๆ กัน ทั้ง 9 แห่ง ในการศึกษาพบว่าไม่ว่าจะพิจารณาจากความซ้ำซ้อนแบบใด โดยทั่วไปแล้ว ปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือมีความโน้มเอียงที่จะเพิ่มสูงขึ้นตามจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศของห้องสมุดที่นำกลุ่มตัวอย่างไปตรวจสอบ โดยปริมาณความซ้ำซ้อนสูงสุดเมื่อพิจารณาจากหนังสือที่ซ้ำซ้อนทั้งหมด โดยไม่คำนึงว่าจะซ้ำซ้อนแบบใด คือ ร้อยละ 17.1 (ตรวจสอบในห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศ 44,687 เล่ม) ในขณะที่ปริมาณความซ้ำซ้อนต่ำสุดเมื่อพิจารณาเฉพาะหนังสือที่ซ้ำซ้อนกันโดยมีครั้งที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ หรือปีที่พิมพ์ ต่างกัน คือร้อยละ 0.6 (ตรวจสอบในห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศ 4,563 เล่ม) ลักษณะเช่นนี้หมายความว่าด้านหนังสือจำนวนหนึ่งไปตรวจสอบในห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศมาก จะมีโอกาสพบหนังสือซ้ำซ้อนในปริมาณที่สูงกว่าเมื่อนำไปตรวจสอบกับห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศน้อยกว่า จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศมากจะมีปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือภาษาต่างประเทศสูงกว่าห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศน้อยกว่า ผลการวิจัย เช่นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศ (Davis and Shaw 1979: 19; Dingle-Cliff and Davis 1979: 76; Shaw 1985: 286) ซึ่งได้ยืนยันว่าปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือจะเพิ่มขึ้นตามปริมาณทรัพยากรของห้องสมุดที่นำกลุ่มตัวอย่างไปตรวจสอบ ลักษณะความซ้ำซ้อนที่พบนั้นนับได้ว่าตรงกับความเข้าใจ

หรือวิธีปฏิบัติของคนโดยทั่วไปที่ว่า เมื่อต้องการหนังสือเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้าไปหาในท้องสมุดขนาดใหญ่ซึ่งมีหนังสือจำนวนมากจะมีโอกาสพบหนังสือมากกว่าที่จะไปหาจากท้องสมุดขนาดเล็กซึ่งมีหนังสือจำนวนน้อยกว่า

2.2 วิธีการจัดหาหนังสือ

เมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 3,579 ชื่อเรื่อง ออกตามวิธีการจัดหา พบว่าหนังสือที่ได้รับบริจาคมีจำนวนมากกว่าเล็กน้อย คือ 1,802 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 52.6) ในขณะที่หนังสือที่จัดซื้อด้วยเงินงบประมาณมีจำนวน 1,697 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 47.4) ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการจัดหากับความซ้ำซ้อนของหนังสือ พบว่าไม่ว่าจะพิจารณาจากความซ้ำซ้อนแบบใด วิธีการจัดหาไม่มีความสัมพันธ์กับความซ้ำซ้อนของหนังสือที่พบในท้องสมุด ($P > .05$) เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นหนังสือที่จัดซื้อด้วยเงินงบประมาณหรือได้รับบริจาคจะมีลักษณะความซ้ำซ้อนคล้ายคลึงกัน คือมีหนังสือซ้ำซ้อนในท้องสมุด 1-3 แห่ง เป็นจำนวนมาก (ระหว่างร้อยละ 92.7-97.5) มีหนังสือซ้ำซ้อนในท้องสมุด 4-6 แห่ง เป็นจำนวนน้อย (ระหว่างร้อยละ 2.5-6.9 และแทบไม่มีเลยหรือมีน้อยมากที่ซ้ำซ้อนในท้องสมุด 7 แห่งขึ้นไป (ระหว่างร้อยละ 0-0.4)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนหนังสือที่ซ้ำซ้อนในท้องสมุดหลายแห่ง คือ ตั้งแต่ 4 แห่งขึ้นไป พบว่าโดยส่วนใหญ่ถ้าพิจารณาเฉพาะหนังสือที่ซ้ำซ้อนกันทุกประการและหนังสือที่ซ้ำซ้อนทั้งหมดโดยไม่คำนึงว่าจะซ้ำซ้อนแบบใด หนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดซื้อด้วยเงินงบประมาณจะมีซ้ำซ้อนในท้องสมุดหลายแห่ง (ร้อยละ 2.5 และ 6.5 ตามลำดับ) ค่อนข้างน้อยกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดหาโดยการได้รับบริจาค (ร้อยละ 3.2 และ 7.3 ตามลำดับ) จึงแย้งกับสมมติฐานที่ว่าหนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดหาโดยการซื้อด้วยเงินงบประมาณจะมีปริมาณความซ้ำซ้อนสูงกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดหาโดยการได้รับบริจาค ลักษณะเช่นนี้น่าจะเนื่องมาจากการที่ท้องสมุดโดยทั่วไปสามารถจัดหาหนังสือที่ได้รับบริจาคได้ง่ายกว่าโดยไม่ต้องมีการพิจารณาคัดเลือกมากนัก ทั้งนี้เพราะไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณ และนอกจากนี้จากการที่เป็นท้องสมุดในกลุ่มสาขาวิชาการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ จึงมักจะได้รับสิ่งพิมพ์เป็นอันดับแรกจากหน่วยงานและองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชานี้เช่นเดียวกัน ซึ่งได้แก่ สิ่งพิมพ์ขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization) และ SEAMIC

(The Southeast Asian Medical Information Center) รวมทั้งยังได้รับหนังสือเป็น
 อภินันทนาการจากองค์กรอื่น ๆ เช่น มูลนิธิอาเซียน เป็นต้น

2.3 ปีพิมพ์ของหนังสือ

เมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 3,579 ชื่อเรื่อง ออกตามปีพิมพ์
 พบว่าหนังสือที่มีปีพิมพ์ระหว่างปี ค.ศ. 1970-1975 มีจำนวนมากที่สุด 1,710 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ
 47.8) รองลงมาคือหนังสือที่มีปีพิมพ์ระหว่างปี ค.ศ. 1975-1979 จำนวน 1,032 ชื่อเรื่อง
 (ร้อยละ 28.8) และหนังสือที่มีปีพิมพ์ระหว่างปี ค.ศ. 1980-1984 มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 817
 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 23.4) ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปีพิมพ์กับความซับซ้อนของหนังสือ
 พบว่าไม่ว่าจะพิจารณาจากความซับซ้อนแบบใด ปีพิมพ์ไม่มีความสัมพันธ์กับความซับซ้อนของหนังสือ
 ที่พบในท้องสมุด ($P > .05$) เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นหนังสือที่มีปีพิมพ์ระหว่างปี ค.ศ. 1970-1974
 1975-1979 และ 1980-1984 จะมีลักษณะความซับซ้อนคล้ายคลึงกัน คือ มีหนังสือซับซ้อนในท้องสมุด
 1-3 แห่ง เป็นจำนวนมาก (ระหว่างร้อยละ 81.9-98.3) มีหนังสือซับซ้อนในท้องสมุด 4-6
 แห่ง เป็นจำนวนน้อย (ระหว่างร้อยละ 1.7-9.8) และแทบไม่มีเลยหรือมีน้อยมากที่ซับซ้อนใน
 ท้องสมุด 7 แห่งขึ้นไป (ระหว่างร้อยละ 0-0.7)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนหนังสือที่ซับซ้อนในท้องสมุดหลายแห่ง
 คือ ตั้งแต่ 4 แห่งขึ้นไป พบว่าโดยทั่วไปถ้าพิจารณาเฉพาะหนังสือที่ซับซ้อนกันทุกประการและ
 หนังสือที่ซับซ้อนทั้งหมดโดยไม่คำนึงว่าจะซับซ้อนแบบใด หนังสือภาษาต่างประเทศที่มีปีพิมพ์ระหว่าง
 ปี ค.ศ. 1970-1979 จะมีซับซ้อนในท้องสมุดหลายแห่ง (ระหว่างร้อยละ 1.7-3.4 และ 5.8-
 6.9 ตามลำดับ) ก่อนข้าน้อยกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศที่มีปีพิมพ์ระหว่างปี ค.ศ. 1980-1984
 (ร้อยละ 4.5 และ 10.1 ตามลำดับ) จึงแย้งกับสมมติฐานที่ว่าหนังสือที่มีปีพิมพ์ก่อนปี ค.ศ. 1980
 จะมีปริมาณความซับซ้อนสูงกว่าหนังสือที่มีปีพิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นไป ผลการวิจัยเช่นนี้
 แตกต่างจากผลการวิจัยของ Shaw (1985: 283) ซึ่งศึกษาความซับซ้อนของหนังสือซึ่งมีปีพิมพ์
 ก่อนปี ค.ศ. 1980 และพบว่าหนังสือที่มีปริมาณความซับซ้อนสูงสุดคือหนังสือที่มีปีพิมพ์ในทศวรรษ
 1960 และผู้วิจัยได้อภิปรายไว้วางานจะเกิดจากการที่ในทศวรรษนี้เป็นช่วงที่งบประมาณของท้องสมุด
 ในสหรัฐอเมริกาเติบโตมาก จึงมีผลทำให้มีการจัดหาทรัพยากรท้องสมุดเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน
 แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสาขาวิชาของหนังสือในกลุ่มท้องสมุดประชาชนและสถาบันวิชาการ

ที่ Shaw ศึกษา พบว่าหนังสือส่วนใหญ่จะอยู่ในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งโดยทั่วไปหนังสือใน 2 สาขาวิชานี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นหนังสือเก่าก็ตาม แต่ก็อาจจะมีคุณค่าสำหรับห้องสมุด ในขณะที่ในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มห้องสมุดที่ศึกษาเป็นห้องสมุดในสาขาการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ซึ่งจำเป็นจะต้องให้บริการหนังสือที่มีข้อมูลใหม่และทันสมัยเป็นสำคัญ ห้องสมุดต่าง ๆ จึงอาจจะมีการจำหน่ายหนังสือเก่าที่ล้าสมัยและมีอัตราการใช้น้อยออกเป็นระยะ ในขณะที่มีการจัดหาหนังสือใหม่ตามความต้องการของผู้ใช้อย่างสม่ำเสมอ และถึงแม้ว่าจะเกิดภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองและภาวะเงินเฟ้อในปัจจุบันก็ตาม ก็มีได้มีผลกระทบต่อลักษณะการพัฒนาทรัพยากรที่เป็นอยู่ในห้องสมุดกลุ่มนี้

2.4 สำนักพิมพ์ของหนังสือ

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3,579 ชื่อเรื่อง เมื่อจำแนกออกตามสำนักพิมพ์ พบว่าหนังสือส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ทางการค้า ซึ่งมีจำนวน 2,905 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 81.2) ในขณะที่หนังสือซึ่งจัดพิมพ์โดยสถาบันวิชาการและหน่วยราชการมีเพียง 674 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 18.8) ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสำนักพิมพ์กับความซ้ำซ้อนของหนังสือพบว่าไม่ว่าจะพิจารณาความซ้ำซ้อนแบบใด สำนักพิมพ์ไม่มีความสัมพันธ์กับความซ้ำซ้อนของหนังสือที่พบในห้องสมุด ($P > .05$) เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ทางการค้าหรือสถาบันวิชาการและหน่วยราชการ จะมีลักษณะความซ้ำซ้อนคล้ายคลึงกัน คือมีหนังสือซ้ำซ้อนในห้องสมุด 1-3 แห่ง เป็นจำนวนมาก (ระหว่างร้อยละ 91.7-100) มีหนังสือซ้ำซ้อนในห้องสมุด 4-6 แห่ง เป็นจำนวนน้อย (ระหว่างร้อยละ 0-7.9) และแทบไม่มีเลยหรือมีน้อยมากที่ซ้ำซ้อนในห้องสมุด 7 แห่งขึ้นไป (ระหว่างร้อยละ 0-0.5)

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจำนวนหนังสือที่ซ้ำซ้อนในห้องสมุดหลายแห่ง คือ ตั้งแต่ 4 แห่งขึ้นไป พบว่าโดยทั่วไปถ้าพิจารณาเฉพาะหนังสือที่ซ้ำซ้อนกันทุกประการและหนังสือที่ซ้ำซ้อนทั้งหมดโดยไม่คำนึงว่าจะซ้ำซ้อนแบบใด หนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ทางการค้าจะมีซ้ำซ้อนในห้องสมุดหลายแห่ง (ร้อยละ 2.2 และ 6.6 ตามลำดับ) ก่อนขางน้อยกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดพิมพ์โดยสถาบันวิชาการและหน่วยราชการ (ร้อยละ 5.7 และ 8.3) จึงแย้งกับสมมติฐานที่ว่าหนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ทางการค้าจะมีปริมาณความซ้ำซ้อนสูงกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ที่เป็นสถาบัน

วิชาการและหน่วยราชการ สำหรับลักษณะความซ้ำซ้อน เช่นนี้ เมื่อได้พิจารณาหนังสือที่จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ที่เป็นสถาบันวิชาการและหน่วยราชการ ซึ่งมีซ้ำซ้อนในท้องสมุด 4 แห่งขึ้นไป พบว่า เกือบทั้งหมดเป็นหนังสือที่ได้รับบริจาค จึงสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยในเรื่องวิธีการจัดหาซึ่ง พบว่าหนังสือที่ได้รับบริจาคมีแนวโน้มที่จะมีซ้ำซ้อนในท้องสมุดหลายแห่งมากกว่าหนังสือที่จัดซื้อด้วย เงินงบประมาณ (ข้อมูลในตารางที่ 13-15) นอกจากนี้สำนักพิมพ์ที่เป็นสถาบันวิชาการและหน่วย ราชการซึ่งจัดพิมพ์หนังสือในสาขาการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพส่วนใหญ่ได้แก่ หน่วยงานหรือ องค์การระหว่างประเทศที่กล่าวมาแล้วคือ องค์การอนามัยโลก และ SEAMIC ซึ่งมักจะส่ง สิ่งพิมพ์ให้ท้องสมุดเป็นอันนันทนาการ จึงทำให้ท้องสมุดต่าง ๆ มีโอกาสที่จะมีสิ่งพิมพ์ของหน่วยงาน หรือองค์การระหว่างประเทศเหล่านี้ซ้ำซ้อนกันมาก

2.5 สาขาวิชาของหนังสือ

เมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3,579 ชื่อเรื่อง ออกตามสาขาวิชา 5 สาขา คือ การแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และทั่วไป พบว่าหนังสือส่วนใหญ่จำนวน 2,453 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 68.0) เป็นหนังสือในสาขาวิชาการ แพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ รองลงมาคือหนังสือในสาขาวิทยาศาสตร์ จำนวน 650 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 18.3) และสาขาวิชาที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ หมวดทั่วไป จำนวน 73 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 2.0) ในการศึกษาเรื่องสาขาวิชา เนื่องจากท้องสมุดที่ศึกษาทั้ง 9 แห่ง เป็นท้องสมุดในสาขา วิชาการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพเช่นเดียวกันจึงไม่ได้มีการทดสอบในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาปริมาณความซ้ำซ้อนแบบต่าง ๆ ที่พบในท้องสมุด 1-3 แห่ง 4-6 แห่ง และ 7 แห่ง ขึ้นไป พบว่าลักษณะความซ้ำซ้อนเช่นเดียวกับในการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เนื่องจากไม่ว่าจะเป็น หนังสือสาขาวิชาใดใน 5 สาขาวิชาดังที่กล่าวมา จะมีลักษณะความซ้ำซ้อนคล้ายคลึงกัน คือ มี หนังสือซ้ำซ้อนในท้องสมุด 1-3 แห่ง เป็นจำนวนมาก (ระหว่างร้อยละ 80-100) มีหนังสือ ซ้ำซ้อนในท้องสมุด 4-6 แห่ง เป็นจำนวนน้อย (ระหว่างร้อยละ 0-20) และแทบไม่มีเลยหรือ มีน้อยมากที่ซ้ำซ้อนในท้องสมุด 7 แห่งขึ้นไป (ระหว่างร้อยละ 0-4.2)

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาปริมาณความซ้ำซ้อนในท้องสมุดหลายแห่ง คือ 4 แห่งขึ้นไป พบว่าปริมาณความซ้ำซ้อนใน แบบต่าง ๆ จะแตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยสรุปอาจจะ กล่าวได้ว่า หนังสือในสาขามนุษยศาสตร์และสาขาทั่วไปจะมีซ้ำซ้อนในท้องสมุดหลายแห่งในปริมาณ

ที่ค่อนข้างสูงกว่าสาขาอื่น ๆ และในอันดับรองลงมาได้แก่ หนังสือในสาขาการแพทย์ และ วิทยาศาสตร์สุขภาพ ส่วนสาขาวิชาที่มีซ้ำซ้อนในท้องสมุคหลายแห่งค่อนข้างน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย คือ หนังสือในสาขาสังคมศาสตร์ (ข้อมูลในตารางที่ 25-27) การที่หนังสือในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ และทั่วไปมีซ้ำซ้อนในท้องสมุคกว้างขวางกว่าสาขาอื่นนั้น อาจจะเป็นเนื่องมาจากเมื่อพิจารณาหนังสือ ใน 2 สาขาวิชาที่มีซ้ำซ้อนในท้องสมุค 4 แห่งขึ้นไป พบว่าทั้งหมดเป็นหนังสืออ้างอิงประเภท พจนานุกรม บรรณานุกรม และสทรายชื่อบรรณสาร ซึ่งสิ่งพิมพ์เหล่านี้โดยปกติถือเป็นสิ่งพิมพ์หรือคู่มือ ที่จำเป็นจะต้องมีให้บริการในท้องสมุคโดยทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่สังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างใน สาขาวิชามนุษยศาสตร์และทั่วไปมีจำนวนน้อยมาก คือ 93 และ 73 ชื่อเรื่อง ตามลำดับ จากกลุ่ม ตัวอย่างทั้งหมด 3,579 ชื่อเรื่อง (ข้อมูลในตารางที่ 24) จึงทำให้หนังสือที่ซ้ำซ้อนแบบต่าง ๆ ใน 2 สาขาวิชานี้ มีจำนวนน้อยมาก คืออยู่ในระหว่าง 5-29 ชื่อเรื่อง ดังนั้นการคาดการณ์ปริมาณ ความซ้ำซ้อนของหนังสือใน 2 สาขาวิชานี้ จึงเป็นการคาดการณ์จากกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป ในการศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อปริมาณความซ้ำซ้อน ของหนังสือภาษาต่างประเทศนั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับ ความซ้ำซ้อนของหนังสือที่พบในท้องสมุคไม่ว่าจะเป็น ปริมาณหนังสือภาษาต่างประเทศของท้องสมุค เจ้าของกลุ่มตัวอย่าง วิธีการจัดหาหนังสือ ปิพิมพ์ และสำนักพิมพ์ ปัจจัยเหล่านี้ไม่มีความสัมพันธ์กับ ความซ้ำซ้อนของหนังสือที่พบในท้องสมุค จึงแย้งกับสมมติฐานที่ว่า ปัจจัยต่าง ๆ คือ ปริมาณทรัพยากร ท้องสมุค วิธีการจัดหาหนังสือ ปิพิมพ์ และสำนักพิมพ์ จะมีผลทำให้ปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือ แตกต่างกัน ผลการวิจัยเช่นนี้แตกต่างกับผลการวิจัยของ Shaw (1985: 275) ซึ่งพบว่าในการ ศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความซ้ำซ้อนของหนังสือ ได้แก่ ประเภทท้องสมุค ปริมาณทรัพยากรของท้องสมุค ปิพิมพ์ และสาขาวิชาของหนังสือ นั้น ในเกือบทุกกรณีปริมาณความ ซ้ำซ้อนจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาศึกษา สาเหตุที่ผลการวิจัยที่ได้แตกต่างกันนั้น อาจ จะเนื่องมาจากการที่งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะในกลุ่มท้องสมุคที่มีสาขาวิชาใกล้เคียงกัน และมีจำนวนเพียง 9 แห่ง ในขณะที่งานวิจัยของ Shaw เป็นการศึกษาความซ้ำซ้อนของหนังสือ ในท้องสมุคต่างประเภทกัน คือระหว่างท้องสมุคประชาชนและท้องสมุคสถาบันวิชาการ และมีจำนวน ท้องสมุคที่ศึกษามากถึง 40 แห่ง จึงย่อมจะทำให้ผลการวิจัยที่ได้แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเมื่อ พิจารณาปริมาณความซ้ำซ้อนที่พบในท้องสมุคหลายแห่ง คือ 4 แห่งขึ้นไป จะเห็นได้ว่าหนังสือที่สุ่ม จากท้องสมุคที่มีปริมาณหนังสือภาษาต่างประเทศน้อย (ไม่เกิน 10,000 เล่ม) หนังสือที่จัดทำโดย การได้รับบริจาค หนังสือที่มีปีพิมพ์ระหว่างปี ค.ศ. 1980-1984 หนังสือที่จัดพิมพ์โดยสถาบัน วิชาการและหน่วยราชการ และหนังสือในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และทั่วไป จะมีซ้ำซ้อนกันค่อนข้าง

กว้างขวางในระหว่างกลุ่มห้องสมุดที่ศึกษา สำหรับในเรื่องปริมาณทรัพยากรของห้องสมุดที่นำกลุ่มตัวอย่างไปตรวจสอบ พบว่าโดยทั่วไปปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือจะเพิ่มสูงขึ้นเมื่อนำไปตรวจสอบในห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

ผลการวิจัยเกี่ยวกับปริมาณและลักษณะความซ้ำซ้อนที่เกิดขึ้น คาดว่าจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในแง่ทฤษฎีและปฏิบัติดังนี้

3.1 ในแง่ทฤษฎี ผลการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือ จะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของความซ้ำซ้อนได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากได้ยืนยันแนวคิดสำคัญ 2 ประการ ที่ว่าไม่ว่าในกรณีใด ๆ หนังสือส่วนใหญ่จะมีซ้ำซ้อนกันในระหว่างห้องสมุดเพียงน้อยแห่งเท่านั้น และปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสือจะเพิ่มสูงขึ้นตามปริมาณทรัพยากรของห้องสมุดที่นำหนังสือไปตรวจสอบ ลักษณะเช่นนี้ถ้าได้มีการนำไปทดสอบในห้องสมุดต่างประเทศกัน ในสาขาวิชา และจำนวนที่กว้างขวางมากขึ้น ก็อาจจะช่วยทำให้เกิดข้อสรุปรวม (Generalization) เกี่ยวกับลักษณะความซ้ำซ้อนของทรัพยากรในกลุ่มห้องสมุดใด

3.2 ในแง่ปฏิบัติ ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรและความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรระหว่างห้องสมุดได้ดังนี้

3.2.1 การที่ปริมาณและขอบเขตความซ้ำซ้อนในกลุ่มห้องสมุดต่ำกว่าที่คาดหมายไว้ (ร้อยละ 0.0-34.7) รวมทั้งเมื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับวิธีการจัดหาพบว่าหนังสือจำนวนกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 56.2) ในห้องสมุดกลุ่มนี้ เป็นหนังสือที่จัดหาโดยการได้รับบริจาค และผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าหนังสือที่ได้รับบริจาคมีซ้ำซ้อนในห้องสมุดค่อนข้างกว้างขวางกว่าหนังสือที่จัดซื้อด้วยเงินงบประมาณนั้น จะช่วยให้ผู้บริหารห้องสมุดสามารถประเมินหรือตัดสินใจได้ว่าโครงการความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรโดยเฉพาะหนังสือภาษาต่างประเทศเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นหรือไม่เพียงใด สำหรับในกรณีนี้อาจจะพิจารณาได้ว่าความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรระหว่างห้องสมุดยังไม่ใช้ความจำเป็นเร่งด่วนมากนัก เนื่องจากหนังสือส่วนใหญ่ในกลุ่มห้องสมุดเป็นหนังสือที่จัดหาโดยไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณ และห้องสมุดแต่ละแห่งมีนโยบายที่จะจัดหาหนังสือแตกต่างกันไปตามสาขาวิชาหรือหลักสูตรในสถาบันที่ห้องสมุดสังกัดเป็นสำคัญอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าปริมาณความซ้ำซ้อนจะอยู่ในระดับต่ำ แต่ก็ถือได้ว่ายังมีหนังสือซ้ำซ้อนกันในปริมาณหนึ่ง ฉะนั้นจึงน่าจะได้มีการพิจารณาใช้ประโยชน์จากหนังสือในส่วนที่ซ้ำซ้อนให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด โดยทั้งนี้อาจจะมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องที่เกี่ยวกับอัตราการใช้หนังสือในส่วนที่ซ้ำซ้อน รวมทั้งรวบรวมจำนวนเล่ม (copy) ของหนังสือซ้ำซ้อนที่มีในแต่ละห้องสมุดไว้ด้วยเป็นต้น

3.2.2 สำหรับผลการวิจัยที่ว่าห้องสมุดทั้ง 9 แห่ง มีหนังสือส่วนหนึ่งซ้ำซ้อนกัน (ร้อยละ 20.6-64.4) รวมทั้งการที่หนังสือส่วนใหญ่จะมีซ้ำซ้อนในห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือมาก หรือหนังสือของห้องสมุดแต่ละแห่งมีความซ้ำซ้อนกับหนังสือของห้องสมุดอื่นอีก 8 แห่ง ใดๆ จะช่วยให้ความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกันโดยผ่านบริการยืมระหว่างห้องสมุดหรือบริการแนะแหล่งสารนิเทศ (Referral Service) เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากจะทำให้บรรณารักษ์สามารถคาดการณ์ได้ว่าหนังสือที่ต้องการนั้นน่าจะมีอยู่ในห้องสมุดใดบ้าง เช่นในกรณีของห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ศิริราชฯ และห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ นั่นถือได้ว่าเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญสำหรับห้องสมุดอื่น ๆ ในขณะที่ห้องสมุดซึ่งมีปริมาณหนังสือน้อยกว่าจะเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญในคานาส่งพิมพ์เฉพาะสาขาวิชา ซึ่งอาจจะมีควมจำเป็นสำหรับการศึกษาในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

3.2.3 ส่วนข้อมูลของหนังสือที่แตกต่างกัน (ร้อยละ 37.6-79.4) หรือหนังสือที่มีเฉพาะในห้องสมุดเพียงแห่งเดียว รวมทั้งหนังสือที่มีปริมาณความซ้ำซ้อนน้อยมากนั้น จะช่วยกระตุ้นให้กลุ่มห้องสมุดหันมาสนใจและเห็นความจำเป็นที่จะพัฒนาหรือวางแผนให้มีการใช้ทรัพยากรในส่วนนี้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากจะช่วยให้เกิดความประหยัดกว่าการที่ห้องสมุดแต่ละแห่งจะจัดหาหนังสือเหล่านี้เอง เช่นในกรณีของสาขาวิชาจะเห็นได้ว่าหนังสือในสาขาสังคมศาสตร์มีซ้ำซ้อนในกลุ่มห้องสมุดน้อยมากหรือไม่มีเลย เนื่องจากไม่ใช่สิ่งพิมพ์หลักในห้องสมุดกลุ่มนี้ แต่อย่างไรก็ตามสิ่งพิมพ์ในสาขาวิชานี้ก็ถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญในการศึกษาหลักสูตรต่าง ๆ เช่นกัน ฉะนั้นกลุ่มห้องสมุดจึงน่าจะได้มีความร่วมมือเพื่อใช้สิ่งพิมพ์สาขาวิชานี้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยสหบรรณานุกรมเป็นเครื่องมือช่วยในการยืมระหว่างห้องสมุด และใช้ในการตรวจสอบเพื่อหลีกเลี่ยงการจัดหาหนังสือในส่วนนี้ซ้ำซ้อนกันโดยไม่จำเป็น เนื่องจากงบประมาณที่มีอยู่จะนำมาใช้ในการจัดหาหนังสือในสาขาวิชาหลักของห้องสมุดเป็นสำคัญ

3.2.4 นอกจากนั้นในกรณีที่จะมีการวางแผนจัดทำสหบรรณานุกรม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการยืมระหว่างห้องสมุดนั้น ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้การวางแผน

ดำเนินงานและกำหนดงบประมาณในการจัดทำเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะทำให้ทราบถึงขนาดและขอบเขตของสหบรรณานุกรมที่จัดทำได้ เช่น ถ้ามีหนังสือซ้ำซ้อนกันไปริมาลดค่าแต่มีหนังสือที่แตกต่างกันไปริมาลดสูง สหบรรณานุกรมย่อมมีขนาดใหญ่ขึ้น หรือในกรณีที่ต้องการประหยัดเวลาและงบประมาณในการดำเนินงาน ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยในการตัดสินใจว่าการรวมเฉพาะหนังสือของห้องสมุดซึ่งมีจำนวนหนังสือมากเพียง 2-3 แห่ง จะครอบคลุมหนังสือส่วนใหญ่ในห้องสมุดกลุ่มนี้หรือไม่ เป็นต้น

4. แนวทางการวิจัยในอนาคต

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความซ้ำซ้อนเฉพาะหนังสือภาษาต่างประเทศในกลุ่มห้องสมุดสาขาการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพจำนวน 9 แห่ง ในมหาวิทยาลัยมหิดล และได้มีการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ปริมาณทรัพยากร วิธีการจัดหา ปับพิมพ์ สำนักพิมพ์ และสาขาวิชาว่าจะมีอิทธิพลต่อปริมาณความซ้ำซ้อนของหนังสืออย่างไร ดังนั้นจึงเห็นว่าน่าจะได้มีการวิจัยเพิ่มเติมในแนวทางต่าง ๆ ดังนี้

4.1 ขยายขอบเขตการศึกษาโดยรวมห้องสมุดทุกสาขาวิชาในมหาวิทยาลัย ทั้งในด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เพื่อเปรียบเทียบว่าปริมาณและลักษณะความซ้ำซ้อนของหนังสือจะมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกับการศึกษารุ่นนี้อย่างไร

4.2 ศึกษาความซ้ำซ้อนของทรัพยากรทุกประเภทในห้องสมุด ทั้งที่เป็นวัสดุตีพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์ ซึ่งอาจจะรวมทั้งหนังสือ วารสาร และโสตทัศนวัสดุต่าง ๆ เป็นต้น เนื่องจากในอนาคตอันใกล้วัสดุไม่ตีพิมพ์คงจะเข้ามามีบทบาทในห้องสมุดมากขึ้น นอกจากนั้นยังจะช่วยให้ผู้บริหารห้องสมุดสามารถมองเห็นสภาพความซ้ำซ้อนของทรัพยากรทั้งหมดได้ชัดเจนขึ้น

4.3 ศึกษาเปรียบเทียบความซ้ำซ้อนของหนังสือหรือทรัพยากรห้องสมุดที่เพิ่งได้รับการจัดหาหรือทำบัตรรายการ ซึ่งอาจจะเป็นในช่วงระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา กับทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่แล้วในห้องสมุด ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงแนวโน้มในการพัฒนาทรัพยากรของห้องสมุด

4.4 ศึกษาอัตราการใช้ทรัพยากรที่ซ้ำซ้อนเปรียบเทียบกับทรัพยากรที่ไม่ซ้ำซ้อนในกลุ่มห้องสมุดที่ศึกษา ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้จะช่วยเสริมการตัดสินใจวางนโยบายเกี่ยวกับความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากร และการใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. ข้อจำกัดในการวิจัย

5.1 ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างบัตรแจ้งหมู่หนังสือของห้องสมุดแต่ละแห่ง เนื่องจากที่ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลมีการแยกบัตรแจ้งหมู่หนังสือออกเป็น 2 ชุด ชุดแรกเป็นบัตรแจ้งหมู่หนังสือเดิม ซึ่งไม่ได้มีการนำมาทำสัปดาห์รายการหนังสือในมหาวิทยาลัยมหิดล จัดเรียงตามลำดับหมวดหมู่หนังสือจากหมวด A-Z ส่วนชุดที่ 2 เป็นบัตรแจ้งหมู่หนังสือซึ่งตัดตอนมาตั้งแต่เริ่มมีการทำสัปดาห์รายการหนังสือในมหาวิทยาลัยมหิดลในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งบัตรในชุดนี้จะเริ่มเรียงตามลำดับหมวดหมู่จากหมวด A-Z ใหม่เช่นกัน ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยถือว่าลิ้นชักบัตรแจ้งหมู่หนังสือทั้งหมดเป็นชุดเดียวกัน และได้เริ่มวัดและสุ่มบัตรจากลิ้นชักแรกจนถึงลิ้นชักสุดท้าย อย่างไรก็ตามจากการที่บัตรแจ้งหมู่หนังสือมีการแยกเป็น 2 ชุดเช่นนี้ อาจจะมีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มได้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงไปได้บ้าง

5.2 นอกจากนั้นจากการที่กลุ่มตัวอย่างซึ่งใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนเพียง 3,579 ชื่อเรื่อง (ประมาณ 3 เปอร์เซ็นต์) จากจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศทั้งหมดในห้องสมุด 9 แห่ง จำนวน 121,940 ชื่อเรื่อง จึงคาดว่าอาจจะมีผลกระทบต่อผลการวิจัยครั้งนี้ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย